

CURIO, E. 1976—The ethology of predation—Zoophysiology and ecology 7, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg-New York, ss. 250.

W tej mającej charakter monografii pracy autor wykorzystuje najnowsze dane literaturowe. Z ogólnej liczby prawie 700 cytowanych pozycji 37% pochodzi z lat sześćdziesiątych, a 44% z lat siedemdziesiątych. Jej zaletą jest niespotykane dotąd, bardzo szerokie ujęcie drapieżnictwa (zarówno wśród kręgowców jak i bezkręgowców) i pionierska próba usystematyzowania danych etologicznych.

Książka jest szczególnie cenna dla ekologów, ponieważ ujmuje drapieżnictwo od strony przyczynowej, podczas gdy ekologowie z reguły badają tylko efekty drapieżnictwa (w sensie reakcji funkcjonalnych lub ilościowych drapieżnika czy ofiary). Znajomość teorii etologicznych i uwzględnienie form zachowania się (behavior) leżących u podłoża drapieżnictwa w modelach tworzonych przez ekologów może spowodować, że modele te zyskają na precyzji i uniwersalności. Sam autor we wstępie do książki podkreśla, że jego zamiarem jest przyczynienie się do integracji ekologii i etologii. Dlatego też szeroko (zwłaszcza w rozdziale o selekcji ofiar) wykorzystał dane ekologiczne. Mimo że w centrum uwagi autora leży zachowanie się drapieżników, to jednak uwzględnia on równie szeroko kontradaptacje ze strony ofiar.

Rozdział 1 monografii „Czynniki wewnętrzne” jest rozdziałem najbardziej ogólnym, w którym autor omawia sprawy związane z behawiorem pokarmowym. Omówiono tu przede wszystkim kwestię głodu, a także gromadzenie zapasów pokarmowych, zapewnienia pokarmu dla członków rodziny oraz rytmy dobowe i roczne typowe dla układu drapieżca—ofiara.

Rozdział 2 obejmuje omówienie różnych sposobów poszukiwania ofiar, rozpoznania dyspersji i zagęszczenia ofiar przez drapieżnika w obrębie jego rewiru łowieckiego. Przeanalizowano, jak ruchliwość drapieżnika i ofiary, częstość wzajemnych kontaktów, wielkość pola percepcyjnego drapieżnika wpływają na sukces polowania i udział ofiary w pokarmie drapieżnika. Omówiono także wybiórczość pokarmową, przestawianie się drapieżników z jednej ofiary na inne i problemy specjalizacji pokarmowej związane z przyzwyczajeniem się do określonego pokarmu.

Rozdział 3 poświęcony jest rozpoznaniu ofiar przez drapieżnika. Bodźce płynące od ofiary (zapach, ruchliwość, wielkość ciała, kontrast z podłożem, itp.) i analizowane przez drapieżnika mogą zarówno przyspieszać jak i hamować chwytanie zdobyczy. Podkreślono, że u pewnych gatunków drapieżników rozpoznanie ofiary może być wrodzone, niezależne od indywidualnych doświadczeń z danym typem pokarmu. Może to mieć znaczenie przystosowawcze, ponieważ chroni drapieżnika przed atakowaniem ofiar zbyt dużych (trudnych do złowienia lub przełknięcia) lub niebezpiecznych. Omówiono reakcje drapieżników na nowe i nieznanne pokarmy.

W rozdziale 4 omówiono presję drapieżników na osobniki chore i słabe uwzględniając wiek, płeć, zapasożycenie i wychudzenie ofiar, a także wpływ niektórych czynników środowiskowych na selekcyjny wyłów ofiar. Autor przeanalizował także selekcję w stosunku do osobników różniących się od stada (grupy) lub osobników kontrastujących z podłożem oraz podkreślił znaczenie obronnych mechanizmów stosowanych przez ofiary dla zabezpieczenia się przed drapieżnikami. Bardzo ciekawe są rozważania autora nad selekcyjnym działaniem drapieżnika ścigającego ofiarę i drapieżnika polującego z zasadzki. Omawiając mechanizmy selekcji autor zwraca uwagę na możliwość dokonywania wyboru ofiar przez drapieżnika (np. niektóre drapieżniki „testują” ofiary zmuszając je do biegu i dopiero po obserwacji możliwości ucieczki poszczególnych członków stada

przystępują do właściwego polowania). Przedyskutowano ewolucyjne konsekwencje selekcji.

W skład najobszerniejszego w omawianej monografii rozdziału 5 „Polowanie na ofiarę” wchodzi podrozdziały dotyczące sposobów polowania (np. skradanie się, zasadzki, ściganie czy okaleczenie ofiary), metod łowów (orientacja na określoną ofiarę, przyjmowanie różnych taktyk łowieckich zależnie od okoliczności) i etologicznych aspektów polowania. Na uwagę zasługują przekrojowe (porównawcze) zestawienia sukcesu polowania u różnych drapieżników oraz omówienie czynników wpływających na sukces (ruchliwość ofiary, wiek, warunki siedliskowe, itp.). Szeroko potraktował autor problem wspólnych polowań zwracając uwagę na korzyści (większa efektywność łowów, możliwość polowania na duże ofiary, lepsze wykorzystanie zdobyczy) płynące ze zjednoczenia wysiłków łowieckich.

Zbyt mało uwagi poświęcił autor środowiskowym uwarunkowaniom sukcesu polowania. Obszerna literatura (zwłaszcza w języku rosyjskim) dotycząca np. wpływu pokrywy śnieżnej lub roślinnej na skład pokarmu (ofiar) drapieżników nie została wykorzystana. Wątpliwości może budzić również odrębne rozpatrywanie selekcji osobników słabych lub chorych i osobników różniących się od stada (grupy). Rozgraniczanie tych dwóch kategorii jest w większości przypadków sztuczne (z wyjątkiem różnic w ubarwieniu i w behawiorze osobników).

Mimo tych drobnych i być może subiektywnych zastrzeżeń książy Curio jest lekturą pasjonującą i godną polecenia wszystkim biologom.

J. Goszczyński